Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, 2014 жылны 16-чы октябри № 205 (19626)

Багъасы 10 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

«АЛТЫН КЮЗ АРТЫ - 2014»

Къабарты-Малкъарны Правительствосуна даражалы кёрмючде эм сыйлы саугъа берилгенди

Къабарты-Малкъарны Правительствосу эл мюлкде урунннганланы Москвада бардырылгъан баш форумларында - «Алтын кюз арты-2014» деген кёрмючде эм сыйлы саугъагъа тийишли болгъанды. Республиканы агропромышленный комплексини 19 предприятиясы, эл мюлк, тау эм тау этеклеринде бахчачылыкъ бла кюрешген эки илму-излем институту, Къабарты-Малкъарны къырал аграрный университети ВДНХ-ны жеринде ётген оналтынчы Битеуроссей кёрмючде республиканы жетишимлерин тийишли кёргюзтгендиле. Ол сегизинчи октябрьде башланып онбиринчи октябрьге дери баргъанды.

Тюрлю-тюрлю конкурслада эм номинациялада бизни республиканы келечилери 12 алтын, 4 кюмюш эм эки доммакъ майдал алгъандыла. Юч биригиуюбюзге кёрмючню къурагъанланы атларындан ыспас къагъытла берилгендиле.

Предприятияларыбызны келечилери айтханнга кёре, быйыл кёрмючню къурагъанла анда кёргюзтюлген продукциягъа сурамларын иги да къаты этгендиле, ол себепден алыннган майдалла Къабарты-Малкъарда чыгъарылгъан ашарыкъла конкуренциягъа чыдамлыдыла дерге боллукъду.

Артыкъда бек кёрмючге къатышханла республикада ёсдюрюлген кёгетлени, тюрлю-тюрлю консерваланы, кондитер эм ётмек-булка изделияланы, минерал сууланы, татлы суусапланы, сютден этилген продуктланы жаратхандыла.

Къабарты-Малкъарны делегациясы кёрмючню чеклеринде эл мюлк кооперацияны, агропромышленный комплексни инженер-техника системасын эм аквакультураны айнытыугъа жоралаанган конференциялагъа къатышхандыла, деп билдиргендиле КъМР-ни Эл мюлк министерствосуну пресс-службасындан.

Бизни корр.

Хурметлеу

Чыгъармачылыкъда жетишимлери ючюн

Россей Федерацияны Президентини 2014 жылда 14-чю августда чыгъарылгъан 568-чи номерли Указы бла **Кочергин Владимир Васильевичге**-художникге, «Россейни Художниклерини союзу» Битеуроссей чыгъармачылыкъ жамауат организацияны Къабарты-Малкъарда республикалы бёлюмюню членине- «Россей Федерацияны сыйлы художниги» деген ат аталгъанды.

КЕНГЕШ

Школланы спорт залларын жангыртыугъа - къошакъ ахча

Республиканы эл школларыны спорт залларын жангыртыугъа битеу да 34 миллион сомдан аслам бёлюннгенди. Аны юсюнден КъМР-ни билим бериу, илму эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министрини орунбасары Александр Кирин «Единая Россия» партияны «Эл школлада спорт залланы жангыртыу» деген проекти жашауда къалай бардырылгъанына аталгъан селектор кенгешде айтханды.

Ол билдиргенича, муниципал районла бла этилиннген келишимлеге кёре, ол ахча 9 элде битеулю билим берген учрежденияланы спорт залларына ремонт этиуге эмда аланы керекли оборудованиe бла жалчытыугъа, андан сора да, Бахсан, Прохладна эм Чегем районлада эл школланы тийрелеринде болгъан тогъуз спорт майданны жангыртыугъа, Лескен районну Ерокко элиндеги школда сабийле физкультура эм спорт бла кюреширча онгла къураугъа къоратыллыкъды.

Белгиленнген ишле тамамланылсала, физкультура эм спорт бла дерследен тышында кюреширгe онг табарыкъ окъуучуланы саны 36 процентге жетерге керекди (проект жашауда бардырылып башланнганда, ол кёрюмдю 26,6 процентни тутханды), школлада 10 спорт клуб да къураллыкъды. Билдирилгенича, 1-чи октябрьге Чегем эм Элбрус районлада юч школну спорт залларында ремонт ишле бошалгъандыла, Прохладна районда юч спорт майдан жангыртылгъанды.

Регионланы къатышыулары бла бардырылгъан селектор кенгешде, kabardin-balkar.er.ru билдиргеннге кёре, «Сабий спорт» проектде белгиленнген ишле къалай толтурулгъанларына да къаралгъанды. Эл школлада спорт залланы жангыртыу ма анга кёре бардырылады.

Эсигизге бу шартны салыргъа сюебиз: «Единая Россия» Битеуроссей политика партияны башламчылыгъы бла Олимпиада оюнла жетишимли бошалгъандан сора къысха заманны ичинде элледе битеулю билим берген учреждениялада физкультура эм спорт бла кюреширге, аладан дерсле бардырыргъа ахшы онгла къурау жаны бла ишле къолгъа алыннган эдиле. Россей Федерацияны 46 субъектине 1,133 миллиард сом берилгенди.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Шагъырейлениу

Элбрусну этегинде - тау эл

Терс-Къол - Элбрусну жюрегиди десек терс болмазбыз. Ол бошдан тюйюлдю: туризм жаны бла инфраструктураны кёбюсю элни кесинде эм аны тийресинде къуралгъанды. Биринчи бу жерле бла таулагъа ёрлеучюле шагъырей болгъан эдиле. Артда, 1950 жылдан сора, Чегетде СССР-ни миллетлерини тау лыжаладан къыш спартакиадасы ётеди. Андан сора да, Союз магъанасы болгъан талай эришиу бола тургъанды.

Чегетден узакъ болмай къол бла ёрге, тёрт километрни барсанг, Европаны эм бийик тёппеси - эки башлы Минги тау сюеледи. Аны этеклеринде тыш къыралладан келген спортчула окъуна махтагъан аламат лыжа жолла бардыла. Таугъа чыгъаргъа излегенни инструкторла хазыр альпинист маршрутла бла ашырлыкъдыла. Жаяулай барыргъа сюймегеннге уа, канат жол бла «Гара-Башы» деген турбазагъа 3800 метрге дери кётюрюлюрге жарарыкъды.

Элбрусда ЦСКА-ны «Терс -Къол» деген базасы Шимал Кавказда туризм бла байламлы эм уллу объектледен бирине саналады. Ол кеси да сегиз къатлыды. Андагъы отоула ким да ыразы болурчадыла. Мында уллу спорт зал, теннис ойнарча корт, бассейн да бардыла. Советлени заманларында бери солургъа юйюрлери бла аскерде къуллукъ этгенле келип тургъандыла. Бусагъатда уа эшик кимге да ачыкъды. Былайдан узакъ болмай, къоншулукъда, атлары дуниягъа белгили «Вольфрам», «Чегет» эм «Иткол» пансионатла да ишлейдиле. Берлакъгъа эне келсенг, «Эльбрустурист» ачыкъ акционер биригиуню мекямы бла алайда «Купол» деген кафе да архитектура жаны бла адамны сейирге къалдырырчадыла.

Былайда Элбрус районну МЧС-ини къутхарыучу отрядыны тёрт къатлы юйю да битгенди. Бу саулай Россейде эм уллуладан бирине, не заманда да ишлерин бардырыргъа хаппа - хазыр болуп тургъан структурагъа саналады. Ол себепден къыралда даражасы да жюрюйдю. Аны башчысыны орунбасары Гюлюйланы Абдуллах билдиргеннге кёре, кесини къонакъ юйю да барды. «Бирси регионладан МЧС-ни келечилери терк- терк келе турадыла бери. Къыйналмай жатар жерлери болургъа керекди», - дейди Абдуллах.

Терс-Къолда жыйырма бла он жыл таулада къар юзюлюуден къоруулагъан служба да кесини ишин тохтаусуз бардыргъанлай турады. Халкъла аралы жулдузлагъа къараучу обсерватория да тинтиулеринде жетишимле болдурады. Элде, тау башында Уллу Ата журт урушда жоюлгъан, ажымлы ёлген Кавказны журналистлерине жоралаанган эсгертмеле сюеледиле.

Мындагъы орта школгъа 57 жыл болады, ол районда эм эски окъуу юйледен бирине саналады. Анда жюзге жууукъ сабий окъуйду. Аны директору Залийханланы Лейля айтханнга кёре, бусагъатда биринчи классха келген сабийле бирси жылладан аслам бола башлагъандыла. Алай эсе уа, сёзсюз, окъуучуланы саны да кёбеймей амалы жокъду. Билим бериуден сора да, устазла окъуучулары адет-тёреге, табийгъатха аяулу кёзден къарарча да уллу эс бёледиле. Школчула кеслери да тюрлю-тюрлю эришиулеге, конкурслагъа да тири къатышып, алчы жерле алгъанлай турадыла. Сабий садда да хал игиге айланнганды, бери бусагъатда эки жыйырмагъа жууукъ къызчыкъ бла жашчыкъ жюрюйдюле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

СУРАТДА: Терс-Къолну орта школуну окъуучулары.

ЖАНГЫРТЫУ

Сабий садланы саны ёседи

«Сабий садланы - сабийлеге» деген проектни чеклеринде Май районну беш учреждениясында жангыртыу ишле бардырыллыкъдыла. Алай бла «Лесовичок» деген экинчи номерли орта школгъа, «Радуга» гимназиягъа, «Ласточка» прогимназиягъа эмда Новоивановское элни жетинчи номерли лицей-сабий садында ремонт этилликди. Дагъыда Октябрьское элде, алгъын кадет корпус тургъан объект тийишли халгъа келтирилип, анда сабий сад ачыллыкъды.

Бюгюнлюкде «Радугада» бла Новоивановское элни сабий садында ремонт ишлени бардырып башларча подряд организация бла келишим этилгенди. Биринчисини башында эски шиферлери, терезелери жангыртыллыкъдыла, арбазы да тап халгъа келтирилликди. Новоивановское элдеги объектни да къурулушчула башын жангыдан жабарыкъдыла, сора андагъы бассейннге ремонт да этерикдиле. Ол кеси да жангы оборудование бла жалчытылынырыкъды. Прохладна районну администрациясыны башчысыны орунбасары Николай Тимошенко билдиргеннге кёре, сагъынылгъан жумушланы тамамларгъа ахча къыралны, республиканы эм районну бюджетлеринден бёлюнюрюкдю.

«Лесовичокда» уа ремонт ишлени бардырлыкъ подрядчик энди белгиленирикди. Анга тынгылы ремонт быйылны ахырына дери этилликди. Учреждениялы башын, терезелерин, ичинде коммуникацияларын алышыргъа керекди. Анда жангы котельня, аш-азыкъ хазырлагъан отоу да боллукъду. Бу ишлени барысына да 14 миллиондан аслам сом берилгенди.

Бизни корр.

Женгил атлетика

Мария Кучина - Европаны «жулдузу»

Женгил атлетикадан Европалы ассоциация быйылдан башлап Golden Traks саугъаны берирге оноу этгенди. Аны «Восходящая звезда» номинациясында бизни жерлешибиз Мария Кучина хорлагъанды, деп билдиргендиле КъМР-ни Спорт министерствосуну пресс-службасындан.

Саугъаны бериуге аталгъан ишле Бакуда къууанчлы халда бардырылгъандыла. Женгил атлетикадан Европаны эм иги спортчусуна французлу Рено Лавилленье сайланнганды, тиширыулада бу атха голландиячы Дафни Шиперс тийишли болгъанды. Эр кишиледе уа «Восходящая звездагъа» Великобританиядан Адам Джемили саналгъанды.

Мария Кучина, бу жетишимини юсюнден айта: «Мени ючюн къол кётюргенлеге, тренерим Геннадий Габриляннга ыразылыгъымы билдирирге сюеме»,-дегенди.

Ол жууукъ заманнга мурартларыны юсюнден да айтханды. Алай бла бюгюнлюкде тренери бла къыш кезиуде къатышырыкъ эришиулерини планын жарашдыра турады. Россейли, европалы турнирледе, дунияны чемпионатында да къарыуун сынап кёрлюкдю.

2014 жылны къышында атлетчи дунияны Польшада чемпионатында «алтынны» алгъанды, аны ызындан Европада команда зачётда къытханды. Марракешде да континентальный биринчиликде алчы жерге чыкъгъанды эм кесини энчи рекордун салгъанды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Банк

Гитче эм орталыкъ бизнесни айнытыугъа - аслам эс

«Россельхозбанкны» Къабарты-Малкъарда бёлюмю республикада гитче эм орталыкъ бизнес бла кюрешгенлеге болушлукъ этиу мадарланы кенг хайырланады. Ол тюрлю иш бла кюрешген предпринимательлеге берирге деп банкны эсебинде озгъан айны ахырына 11,4 миллиард сом бар эди.

Жылны аллындан бери уа гитче эм орталыкъ бизнес бла кюрешгенлеге кезиулю ишлени бардырыргъа, тюрлю-тюрлю бёлюмлеге инвестицияла салыргъа, ол санда кёгетле сакъланыучу базала ишлерге, тюрлю-тюрлю техниканы эм оборудованияны алыргъа бир миллиард сом бёлюннгенди.

Шёндю республиканы беш жюзге жууукъ гитче эм орталыкъ предприятиясы «Россельхозбанкны» Къабарты-Малкъарда филиалыны клиентлеридиле. Бу банк агропромышленный комплексни айнытыу бла байламлы бизде эм баш финанс учреждениягъа саналгъанын белгилерчады. Кезиулю сабан ишлени бардырыргъа ёнкючге берген ахчаны ёлчеми жыл сайын 95,5 процентге жетеди.

Агропромышленный комплексни айнытыугъа себеплик этгенини хайырындан банкны клиентлерини саны да кёбейе баргъаны баямды. Сёз ючюн, быйыл республикада орналгъан филиал, къыралда биринчи болуп, гитче эм орталыкъ бизнес бла кюрешгенле жеринден тепдирилмеген ырысхыны сатып алабыз деселе, аны залогга салып, кредит берилип башланнганды.

- Быллай амалны хайырындан ырысхы жюрютген предпринимательлеге ай сайын аренда ючюн ахча тёлеп турмай, аны сатып алыргъа онг чыгъады. Аны хайырындан бюгюнлюкде иги кесек ахчаны аяргъа боллукъду, - дегенди финанс учреждениялы таматасыны орунбасары Ахмед Накацев.

Бизни корр.

Проект

Экология жолчукъ бла - билимге

17-чи октябрьде сагъат онекиде Элбрус элде экологиядан «Агъачны тюрсюнлери» деген билдириу жолчукъ ачыллыкъды.

Къабарты-Малкъарда бу кереклисича къуралгъан биринчи жолчукъду. Быллай ишни жашауда бардырыргъа районну краеведение музейи «Гитче шахарланы бла элленн маданият тюрсюнлери» деген Битеуроссей проектде хорлагъанындан сора амал тапханды. Аны Россейни Культура министерствосу эм маданият биригиуню оператив правлени болушлукълары бла Елена бла Геннадий Тимченколаны жандаурлукъ фонду бардырады.

Сёзсюз, бу проектни Элбрус районнга уллу магъанасы боллукъду. Къысха заманны ичинде мында узунлугъу 2700 метр болгъан жаяу жолчукъ къурагъандыла. Анда школчула бла студентле экологияны юсюнден практиканы ётерикдиле. Бери келгенле табийгъатны юсюнден кёп жангы зат билликдиле.

Жолну ачылгъанына жоралаанган байрамда проектге тири къатышханла районну администрациясыны эм «Приэльбрусье» миллет паркны сыйлы грамоталары бла саугъаланырыкъдыла, аламат концертге да къарарыкъдыла.

Ол кюн къонакълагъа Адыл ауузда экскурсия къураллыкъды. Маршрутда он жерде тохтап, тёгерекге-башха тынгылы къараргъа да онг табыллыкъды. Таулада къаллай жаныуарла жашагъанларын, ненча тюрлю битим саналгъанын - бары бла да шагъырейлеприкдиле. Кишини эригирге заманы боллукъ тюйюлдю. Мында кёп тюрлю конкурсла бла викторинала да ётерикдиле. Байрам адамла солуучу ёзенде бошаллыкъды.

Алиса ТАРИМ.
Элбрус районну администрациясыны пресс-службасы.

Фестиваль

Айранны кюню

Къарачай-Черкес Республиканы Гитче Къарачай районуну бек ариу жеринде «Бал чучхурла» деген турист комплекс барды. Аны таматасы Боташланы Муссады. Ол миллетни сюйген, аны культурасын, адет-тёресин, тарыхын сакъларгъа дайым къайгъырып тургъан, аланы айнытыргъа къыйын салгъан жашладан бириди. Къауум жыл мындан алда комплексни тийресинде Мусса айранны байрамын къурагъан эди.

Ары къарачай, малкъар элледен адамла келип, айрандан, сютден башлап, кёп тюрлю ашарыкъларыбызны кёргюзтген эдиле. Былтыр а 500 литр сыйыннган къазанда айран уютхандыла эм 3 метр болгъан таба хычин да биширгендиле. Байрамгъа, ол тийрени адамларындан сора да, Орта Азиядан, Тюркден да къарачай-малкъар диаспораланы келечилери келедиле. Ала фестивальда бардырылгъан концертге да къарап, анда болгъан ашарыкъланы татыуларын да кёрюп, ол тийрени табийгъаты бла да шагъырейленип, къууанып къайтхан эдиле.

Байрам тёреге айланнганды. Быйыл ол 18-чи октябрьде биягъы жеринде бардырыллыкъды. Анда, къарачайлыланы бла малкъарлыланы миллет ашарыкъларындан сора да, тюрлю-тюрлю кёрмючле боллукъдула.

Онтогъузунчу октябрь къарачай атха жораланады. Анда къарачай къумалы атланы кёрмючю боллукъду. Аланы кеслерин кёргенден сора да, эришиулерине да къараргъа онг табыллыкъды. Фестивальда ат иерлени устасы Эркенланы Жамболатны бла белгили гюрбежичи Бачиланы Хамзатны ишлерине да къарарыкъдыла.

Алайды да, айранны байрамына келгенле миллет ашарыкъларыбызны татыуун кёрлюкдюле, чаришлеге къарарыкъдыла, жырлагъа тынгыларыкъдыла, ол кюнлерин зауукълу ётдюрлюкдюле. Фестивальгъа къатышып алчы жерлени алгъанлагъа саугъала да берилликдиле. Бу ишни юсю бла соруулары болгъанла **8-928-033-12-13** телефон номер бла Къочхарланы Людмилагъа сёлешсинле.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Жазылыу - 2015

«Заманны» - хар таулу юйюрге!

Хурметли жамауат!

«Заман» тарыхыбызны ачыкъларгъа, культурабызны айнытыргъа, тилибизни, адет-тёрелерибизни сакъларгъа кюн сайын кюрешеди. Дагъыда жаш тёлюню ахшы юлгюледе юйретиуню, ол адепли, окъуулу, хунерли болуп ёсюуню баш борчуна санайды, дайым къайгъысын кёреди.

Алайды да, жазылыгъыз, алыгъыз, окъугъуз ана тилибизде чыкъгъан газетни. Анда басмаланнган материалла бла сабийлеригизни, туудукъларыгъызны шагъырей этигиз. Ийнаныгъыз, ол хар таулу юйюрге жангыз да игилик келтирликди.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

Элбрусну этегинде - тау эл

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Терс-Къолну кесинде медицина пункт, Сбербанкны бёлюмю, банкоматла, связь, библиотека да бардыла. Хар юй кеси энчи газ, ток, жылы суу, телефон дегенча затла бла жалчытылыныпды. От тюшюуден къоркъуусузлукъгъа да 12-чи бёлюмню ишчилери кёз - къулакъ болгъанлай турадыла.

Таулада сабанлыкъ жерле аз болгъанлары себепли ёмюрледен бери да мында жашагъанла малчылыкъ бла кюреше келгендиле. Бюгюнлюкде да хал уллу тюрленмегенди. Тиширыула, эртте заманладача, жюнден юс киймле, чындайла эшедиле. Артыгъын базарда сатадыла. Болсада бюгюнлюкде адамланы кёбюсю туризм бла байламлы сферада урунады. Аны себепли жылдан-жылгъа къонакъ юйлени, тюкенлени, ашханаланы саны да ёсе барады.

Терс-Къолну адам саны алай кёп тюйюлдю, бары да бирге алты жюзге жууукъду. Алай, бу жерлеге келип, табийгъатын, адамын да жаратып, мында къалыргъа сюйгенле аз тюйюлдюле. Юлгюге талай жыл мында жашай келген Сергей Силинни айтыргъа боллукъду. Сергей жаш заманында Москвада авиация институтну бошагъанындан сора суратчыла хазырлагъан академияда да окъугъанды. Алай бир жол, къалай эсе да, Бахсан ауузуна келгенинде, жаны бу жерле бла бир болгъанды. Арт заманнга дери Силин 50 жылны школда устаз болуп ишлеп тургъанды.

Бизни экинчи жигитибиз а Киев шахардан келген Владимир Белиловскийди. Владимир кёп жыл аскерде къуллукъ этип тургъанды. Иши бла байламлы Совет Союзну бирси регионларында да аз айланмагъанды. Камчаткада, Орта Азияда да болургъа тюшгенди. Алай Элбрусну тийресиндеги жерлеге жетгени уа жокъду, дейди ол. Алай бла эки жыйырма жылны Владимир ЦСКА-ны «Терс-Къол» базасында интруктор болуп ишлеп келеди.

Терс-Къолда жашап, тау лыжалада уча билмеген адам жокъду. Аны себепли жаш тёлю спортну бу тюрлюсюн бек сюеди. Мында лыжалада учаргъа юйретген школ ишленнгенли быйыл 50 жыл толлукъду. Бусагъатда бери жараула этерге эки жюзден артыкъ адам жюрюйдю. Жети жылны элде «Элбрус» спорт ара да ишлейди. Мында тюрлю-тюрлю секцияла бардыла. Алай сабийле уа барындан да эркин тутушуугъа тартынадыла. Школ арбазда хоккей ойнарча буз арена да къурашдырылгъанды. Терс-Къолну кесини абадан эм сабий хоккей командалары да барды.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

СУРАТДА: 12-чи бёлюмню от ёчюлтюучюлери.

Жыйылыу

Энчи жууаплылыкъ къаты сураллыкъды

Бу кюнледе Россейни МВД-сыны Нальчикде Управлениясындан билдиргенлерине кёре, жылны озгъан кезиуюнде оператив-къуллукъ этиу ишни эсеплерин чыгъарыугъа аталгъан кенгеш бардырылгъанды. Анга КъМР-де МВД-ны Следствие управлениясыны начальнигини къуллугъун болжаллы халда толтургъан юстицияны полковниги Андзор Соблиров, Нальчик шахарны прокурорну орунбасары юстицияны советниги Беслан Доткулов, Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны аппаратыны таматасы Тимур Ошхунов, Управленияда жамауат советни председатели Хасан Тхазеплов эм башхала къатышхандыла. Аны Управлениясыны начальниги полицияны полковниги Назир Дышеков бардыргъанды.

Кенгешде сёз жылны озгъан кезиуюнде ич ишлени органларыны къуллукъчуларыны къыйматлы ишлеулерин жалчытыуну эм 4-чю кварталда борчларыны юслеринден баргъанды.

Россейни МВД-сыны Нальчикде Управлениясыны штабыны начальниги ич службаны полковниги Абдулкерим Сижажев, отчёт кезиуде тамамланнган ишлени юслеринден айта, быллай шартлагъа айырып эс бургъанды: шахарда, кёп адам къатышып, тюрлю-тюрлю 1243 къурау-юйретиу эм асламлы-культура ишле бардырылгъандыла. Ол санда 488 жамауат-политика, 459 культура, той-оюн, 250 спорт, 38 дин магъаналы иш эмда 8 митинг. Аланы кезиуюнде право низамгъа бузукълукъ этилмезин жалчытханды энчи состав.

Полиция отчёт кезиуде ич ишлени бёлюмюнде эсепде болгъанла бла энчи профилактика мадарла бардырыуну, право низамгъа бузукълукъ этилмезин, аманлыкъчылыкъны ачыкълауну, ичгичиликге, наркоманиягъа къажау кюрешни, халкъ, асламлы информацияны органлары бла байламлыкъланы игилендириуню жалчытыуну дайым контрольда тутханды. Бютюнда бег а кеф этиучю жалгъан ичгиле чыгъаргъанлагъа, сатханлагъа къажау къаты кюреш бардырылгъанды. Ойнаучу зонадан тышында жерледе ахча къытыугъа жан атыуну жолун кесиу тохтаусуз бардырылады. Битеу алып айтханда, управленияда иш иги жанына тюрлене башлагъанды.

Назир Дышеков а жылны ахырына дери ишлеринде бек алгъа аманлыкъ, право низамгъа бузукълукъ этерикди деген адамлагъа, бир жерде ишлеп башларын кечиндирмеген аталагъа, аналагъа айырып эс бурургъа кереклисин чертгенди. Аны бла бирге Управленияны оноучулары оператив-къуллукъ этиу ишни къыйматлылыгъын кётюрюрча, оператив болумну тап халгъа келтириуню жалчытырча шарт мадарлагъа мындан ары да эс бурулгъанлай турлугъун энчи белгилегендиле, хар къуллукъчудан жууаплылыкъ къаты сураллыгъын айтхандыла.

Кенгешни ахырында махтаулу ишлери бла атларын айтдыргъанлагъа ыспас этилгенди, грамотала берилгендиле.

Басмагъа **ЛУКЪМАН улу М.** хазырлагъанды.

Хаж къылыу

Тюнене Нальчикде ипподромну аллында майданда бизни республикадан Меккягъа барып хаж къылып къайтханлагъа жууукълары бла ахлулары къууанып тюбегендиле. Къабарты-Малкъардан ары 230 адам баргъан эди да, ала барысы да сау-саламат къайтхандыла. Школчула алгъа Минеральные Воды аэропортха келип тюшгендиле, анда алагъа КъМР-ни Муслийманларыны дин управлениясыны председателини орунбасары Мухадин Емкужев тюбегенди.

Дин борчларын толтуруп къайтхандыла

Хаж къылып къайтханланы бирбирлери бла сёлешип, оюмларын билебиз. Къашхатауда жашагъан Геуюкланы Марат Меккягъа биринчи кере баргъанын, хар зат да тап къуралгъанын, жолда аш-суу бла къыйналмагъанларын, борчларын да кеслери сюйгенлерича тынгылы толтуруп, къууанып къайтханларын айтханды. «Бек ыразыма, онгум болса, дагъыда барыргъа мурат этеме»,-дегенди.

Бабугентчи Саракаланы Алий да биринчи кере баргъанладанды. «Анда кёрген, билген, эшитген затларыбызны алыкъа акъылыбызда иги биширалмай турабыз. Болсада бек магъаналы жумуш этип къайтханыбызгъа уа сёз да жокъду. Къаллай эсе да бир сейирлик ишге батып келгенча кёрюнеди манга. Ол сезимни айтып ангылатхан къыйынды. Къысхасы, насыплыма дерге боллукъма»,-дегенди ол.

Нарткъаладан онсегизжыллыкъ Зульфия Мурсалова уа жууукъларына, ахлуларына, кёз жашларын сюрте, алай хапар айта эди. «Нек жиляйса?»-деп соргъанымда, ол: «Артха къайтырыгъым келеди да, андан»,- деп жууаплагъанды.

Хаж къылыргъа баргъанланы бу къауумуна муфтийле Мухаммет Ашноков бла Салим Акбурат башчылыкъ этгендиле. Ала Къабарты-Малкъардан баргъанла Сауд Аравиядан бир тюрлю чырмаусуз,тынч-ырахат барып къайтханларын бирча чертгендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

ФУТБОЛ

Мамырлыкъ ючюн жан бергенлеге жоралап

Чегем районну Лячинкъая элинде, 2005 жылны онючюнчю октябринде ич ишле органлада къуллукъларын толтура тургъанлай ажымлы ёлген ишчилери Ибрагим Тамазов, Замир, Тимур эм Аскер Дышековланы хурметлерине жораланып, футболдан турнир бардырылгъанды. Аны Россейни УМВД-сыны Нальчикде бёлюмю, элни биринчи номерли школу къурагъандыла. Аланы келечилери, спортчуланы алгъышлай, жигит жашланы атлары унутулмазлыкъларын белгилегендиле.

Эришиулеге Лячинкъаяны биринчи эм экинчи номерли школларыны абадан классларыны окъуучулары къатышхандыла. Аланы оюнларына къараргъа уа элчиле, жоюлгъан жашланы жууукълары да келген эдиле. Командала барысы да хорлар ючюн, къарыуларын аямагъандыла. Алай къызыу кюрешде биринчи жерге экинчи номерли школчула чыкъгъандыла. Ала управленияны майдаллары, грамоталары эм футбол топла бла саугъаланнгандыла.

Ахырында физкультурадан устаз Борис Дышеков бу турнирни энчи магъанасы болгъанын чертгенди. «Быллай ишле жаш тёлюню Ата журтха сюймекликде ёсдюрюрге, аланы адеп-къылыкъгъа юйретирге, мамырлыкъ ючюн жанларын берген айтхылыкъ адамларыбызны эсде тутаргъа себеплик этедиле»,-дегенди ол.

Бизни корр.

КАРАТЕ

Тырныауузчула - алчы жерледе

Сочиде каратеден «Кубок тёрт жюзге жууукъ адам къатышханды. Татамиде сабийле, аладан уллуракъла эм абаданла да тутушхандыла.

Аладан кёбюсюн бизни спортчуларыбыз хорлагъандыла. Кеслерини жыл сан эм ауурлукъ категорияларында Тырныауаздан Керим Алихаджиев, Амир Абулькин, Нальчикден Беслан Мизов эм Надар Танашев биринчиле болгъандыла. Экинчи жерге Андемиркан Барагунов эм Сотталаны Мира (Тырныауз), Регина Шомахова (Тёбен Акъбаш) чыкъгъандыла. Призёрланы санына Матвей Глищинский (Нальчикден), Алибиян Шомахов, Ратмир Дахов, Милена Макуашева (Тёбен Акъбаш), тырныауузчу каратечи Малкъарланы Алим да киргендиле.

Спортчула Евгений Могилевецде, Руслан Нахушевде, Аслан Губашиевде, Рустам Кампаровда эм Владимир Шомаховда жарау этедиле.

А. ТАЛАЕВ.

САУЛУКЪ

Ёпкелерибизни ауругъанларыны беш сылтауу

«Комсомольская правда» солуу тамырланы неден да бек ачытхан не зат болгъанын эм хауасы осал шахарлада жашагъанла андан къалай къутуллукъларын ачыкълагъанды.

Саулукъ сакълауну Битеудуния организациясы берген шартлагъа кёре, шёндю хар ючюнчю адамны солуу органлары чурумлудула. «Комсомольская правда» алчы экспертлени болушлукълары бла заранлы затланы антирейтинглерин жарашдыргъанды эм шахарлада жашагъанланы солуу органларыны саулукъларын игилендириуню амалларын ачыкълагъанды.

1.Тютюн ичиу

Кёпле автомашинаны быргъыларындан, ТЭЦ-леден эм заводладан чыкъгъан тютюнле сигаретни тютюнюнден эсе иги да заранлыдыла, дейдиле. Ол билимсизликди, деп айтадыла специалистле уа.

-Сёз да жокъду тютюн ичиу биринчи жерни алгъанына ёпкелерибизни аурутхан затланы араларында,-деп чертгенди Москваны саулукъ сакълау департаментини баш пульмонологу, медицина илмуланы доктору Андрей Белевский.

Сора ангылатады: адам тютюн ичген кезиуде жутхан заранлы затла иги да кёпдюле машинала кёп жюрюген жолну къатында солугъанында жутхан заранлы затладан эсе деп. Сагъыш этигиз, кюн узуну бир пачка сигаретни ичсегиз, машинаны быргъысындан чыкъгъан тютюнде жашагъандан башха тюйюлдю

2.Мардадан кёп ашау

Адам семиз эсе, ёпкеле гиповентиляция низам бла ишлейдиле: ала акъырын эм осал солуйдула. Аны хатасындан къаннга кислород аз тюшеди, адамны органларын эм шаугютлерин къан бла жалчытыу осалланады. Къанда къорууланыу (иммунный) клеткала азайсала, адамны чархыны иммунитети да къарыусузланады. Аны бла бирге семиз адамны жау клеткалары аурууну къозгъарыкъ затланы чыгъарадыла.

-Ахырында осал элементле кючленедиле-аллергенле, микробла эм башха аллай затла, -деп ангылатады Андрей Белевский.

3.Ичгиге тартыныу

Ол ёпкеле бла нек байламлыды? Сиз эсге бир тюшюрюгюз озгъан кюнде иги да ичген адамдан къаллай ийис уруучусун! Алкоголь эриген заманда кёп заранлы затла адамны чархындан ёпкеле бла кетедиле, алагъа да заранларын жетдире.

Этил спирт эригенде, ёпкелеге заран тюшмей къалмайды, башхача айтсакъ, бир-бир клеткала ёлюп кетедиле, ала уа солуу тамырлада шыты бла «тюйюшедиле» эм аны адамны чархындан кетередиле, артыкъда солуу органладан. Эпителийге заран тюшген эсе, къорууланыу функция бузулады, шыты тийишлисича кетерилмейди эм анда микробла кёбейип башлайдыла.

-Алкогольну мардадан оздурмай ичсегиз, ол сизге заран этерик тюйюлдю, кюн сайын бир неда эки бокал кючлю болмагъан чагъырны неда 30 миллилитр аракъыны ичерге боллукъду.

4.Мегаполисде жашаргъа итиниу

Бола тургъан ишлеге къатышыргъа сюйгенле мегаполисде жашаргъа итинедиле. Уллу шахарланы чурумларындан бири уа - хауаны кирленнгениди, аны сылтауу уа - машиналадан чыкъгъан тютюндю. Заранлы затла, бизни ёпкелерибиз бла барып, къаныбызгъа къошуладыла, алай бла битеу чархыбызгъа жайыладыла. Халкъла аралы тинтиуле ачыкълагъанларына кёре, адам улу автомобиль жолгъа не къадар жууукъда жашаса, ол къадар гипертония ауруудан аурургъа эм инфаркт болургъа боллукъду.

5.Олтургъанлай жашау этиу

Тийишлиси чакълы жюрюмей эсегиз, ёпкелени ёлчемлери азаядыла, ала акъырын эм осал солуйдула, тюз семиз адамныкъылача. Ахырында къан адамны санында тийишлисича айланмайды, ол а не бла бошаллыгъын билген къыйын тюйюлдю.

Врачха чабар кезиуню шартлары:

- жётел кёп заманны къыйнай эсе (ыйыкъны неда жарым ыйыкъдан аслам заманны къыйнай эсе)
- кёкюрегигиз сызгъыра эсе
- къыйналып солуй эсегиз
- температурагъыз 37-37,2 градусха кётюрюлген эсе
- кечеледе терлей эсегиз.

«**Комсомольская правда**» газет.

Эришиуле

Окъуучула аскер-патриот оюнлагъа къатышырыкъдыла

Тырныаууз шахарда 18-чи октябрьде сагъат онда школчуланы араларында бардырылгъан «Зарница» деген тёрели аскер-патриот эм спорт оюнла ётерикдиле. Эришиулеге эки жюзге жууукъ школчу къатышырыкъды.

Быллай магъаналы иш КъМР-де ФСБ-ны чеклени сакълаучу службасы, Элбрус районну администрациясы эм мындагъы ДОСААФ-ны болушлугъу бла барады.

Оюнланы кезиуюнде командала тюрлю-тюрлю саууутла бла кюреше билгенлерин кёргюзтюрюкдюле. Конкурсну экинчи кезиуюнде химия чабыууллукъ этилсе, саулукъларына заран келмезча, иги амалланы хайырланылгъанларына эм медицина жаны бла болушлукъ бере билгенлерине да къараллыкъды.

Эришиуледен сора чекни сакълаучу службаны эстрада къаууму къараучулагъа кеслерини жырларын эшитдирликдиле. Аскер азыкъла бла да сыйларыкъдыла.

Ахырында биринчи жерлени алгъан командалагъа грамотала, майдалла, кубокла эм сыйлы саугъала берилликдиле.

Алиса ТАРИМ.
Элбрус районну администрациясыны пресс-службасы.

Шимал Кавказ кюн сайын

Астрахань областьны сабанчылары миллион тонна тахта кёгет эм жемиш жыйгъандыла

Ол озгъан жылны кёрюмдюлеринден эсе 6 процентге кёпдю. Шёндю да тирлик жыйыу ишле бардырыла турадыла, деп билдиргенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине областьны Эл мюлк министерствосуну пресс-секретары Хатия Гаприндашвили. «2013 жылда тирликни 70 процентин тышына сатханбыз. Ол санда 277 минг тонна тахта кёгет, 114 минг тонна да харбыз- хууан, 165 минг тонна картоф»,-дегенди Гаприндашвили.

Аны айтханына кёре, тахта кёгетлени арасында помидорла биринчи жерни аладыла (45 процент), сора сохан (18 процент), татлы чибижи (13 процент) эм башхала. Быйыл 204 минг тонна картоф жыйылгъанды, ол былтырдан эсе 5 процентге кёпдю.

Дагъыда 2014 жылны озгъан 9 айында тахта кёгетледен 80 миллион банка хазырланнганды, ол да былтырдан эсе 18 процентге кёпдю. Андан сора да, бузланнган тахта кёгетлени полуфабрикатлары да иги кесек чыгъарылгъандыла.

Жашау журтлагъа кирирге - ордерле

Севастопольну губернатору Сергей Меняйло очередьде тургъан адамланы алтысына ордерле бергенди. Жашау журтла къоллу Чернобыль аварияны кетириуге къатышханладан экеулен, юч ёксюз къызчыкъ эм ёлген интернационалист аскерчини юй бийчеси болгъандыла. «Чернобыльчи» Олег Сааков фатарын 28 жылны сакълагъанды.

Озгъан айны ичинде Севастопольну оноучулары очередьде тургъанланы 18-сине ордерле бергендиле эм жылны ахырына дери энтта да алтаулан фатар къоллу боллукъду. Аланы къурулушчула кеслерини объектлерин хайырланыргъа ётдюргенден сора социальный взносча берирге айтхандыла. Шёндю Севастопольда социальный журтла алыргъа кезиулерин 4 минг адам сакълап турады.

Аскерчилени юйюрлерине - 900 фатар

«Весна» деген жашау журт комплексде аскерчилени 900 юйюрю фатар аллыкъды. Комплекс Шимал Осетияда ишленнгенди. Фатарланы ачхычларын берирге Юг-аскер округну аскерлерини командующиси генерал-полковник Александр Галкин келген эди.

– Владикавказ гарнизон бу къууанчлы кезиуню эртеден бери сакълай эди, аскерчиле да анга кеслерини къуллукълары бла тийишли болгъандыла. «Жангы фатар алгъанла насыплы болсунла, тиширыула уа эрлерин жаланда полигонладан бла юйрениуледен келирлерин сакъласынла»,-дегенди Галкин. Ол кеси да Владикавказны сыйлы адамыды.

Генерал айтханнга кёре, Юг-федеральный аскер округгда да 12 минг офицер жашау журт алгъанды.

Къара тенгиз флотда къуллукъ этгенлеге къайгъырыу

Жууукъ 5 жылны ичинде Къара тенгиз флотда къуллукъ этгенлеге 10 минг фатар эм общежитледе 4 минг жер берилликди. Аны юсюнден журналистлеге флотну командующиси адмирал Александр Витко билдиргенди.

–Къорууланыу министерствону уллу къурулуш программасы жашауда бардырыллыкъды. Анга кёре аскер шахарчыкълада эм аскерде къуллукъ этип жашагъан жерледе къурулуш ишле башланнгандыла. Келе тургъан жылда уа социальный объектлени ишлеуге 20 миллиард сом берилликди, ол ахча заманнга кёре кёбейе барлыкъды, –дегенди Витко.

Октябрьде Севастопольну Казачий деген бухтасында ишленнген микрорайоннга адамла кёчюп башларыкъдыла. «Обороннострой» 13,5 гектар жерде ишленнген 50 жашау журтну хайырланыргъа бергенди, анда аскерчилени юйюрлеринден 2119 адам фатар аллыкъды.

Жаш устазла аллыкъ ахча эки кереге кёбейирикди

2015 жылны январындан башлап Къалмукъну эллерине ишлерге барлыкъ жаш устазлагъа бир жолгъа берилик ахча 50 минг сомдан башлап 100 минг сомгъа дери кёбейирикди. Аны юсюнден ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине республиканы билим бериу эм илму министри Николай Манцаев билдиргенди. Бек алгъа республикада вузланы эм ссузланы бошагъандан сора юч ай ишлеген жаш устазлагъа аллай болушлукъ этиу 2013 жылда башланнган эди. Регионда аллай болушлукъну 35 жыллары жетмеген устазла аладыла, элледе билим берген учреждениялада ишлерге тохтагъандан сора 3 ай озса.

–Озгъан окъуу жылны ичинде регионну школларына 110 жаш устаз келгенди, аладан жарымы субсидия алыргъа документлерин жарашдыргъандыла. Къыралны жанындан этилген болушлукъдан сора да, ала Къалмукъну хар районунда, республикалы бюджетден сора да, къошакъ халда кёллендирлик болушлукъла аллыкъдыла. Шёндю жаш устазла артыкъда элледе жетишмейдиле, республиканы ара шахары бла тенглешдиргенде,- дегенди ол.

Къырымны эм Къарачай -Черкесни оноучулары турла къурарыкъдыла

Къарачай-Черкесни бла Къырымны араларында ноябрьде биринчи кере солуу кюнледе алыш-бериш турла боллукъдула. Аны юсюнден журналистлеге Къырымны эм Севастопольну тур операторларыны ассоциацияларыны председатели Иван Коваленко билдиргенди.

–Биз иги эс буруп къарагъанбыз Къарачай –Черкесни Къырымдан келлик туристлеге сейир этерча неси болгъанына. Регионну бек уллуду турист кючю, сёз ючюн, тау- лыжа спорт, культура жанын билиу эм туризмни башха тюрлюлерине эс буруу,-дегенди ол.

Къырымда жашагъанла «Домбай» эм «Архыз» тау-лыжа курортлада боллукъдула, Тёбен Архызгъа барлыкъдыла. Анда Россейни бек эрттегили килисалары бардыла. Къарачай-Черкеседе жашагъанла уа Къырымны къалаларын эм айтхылыкъ тоханаларын кёрлюкдюле, ботаникалы бахчада эм дорбунлада боллукъдула.

«Артекни» жангыртыргъа - 21 миллиард сом

Битеу «Артек» жууукъ тёрт жылны ичинде жангыртыллыкъды, ол ишге сабий араны айнытыугъа бериллик ахчаны бюджетден берир мурат барды, аны юсюнден ТАСС-ны корреспондентине берген интервьюсунда билдиргенди араны генеральный директору Алексей Каспржак.

Аны айтханына кёре, ол ырысхыгъа «Артекни» битеу тенгиз жагъалада лагерьлерин жангыртырыкъдыла эм аланы бирикдирликдиле.

Андан ары сёз, эштада, дагъыда бир школну ишлеуню юсюнден барлыкъ болур, нек дегенде «Артекде» кече-кюн да ишлерик школ къурар мурат барды. Дагъыда инфраструктураны объектлерин - стадионланы, бассейнлени, жашау жумушланы тамамлаучу комбинатны, аш-азыкъ комбинатны - жангыртыу ишле бардырыллыкъдыла. Бизге бек керек боллукъ - башлары жабыллыкъ майданла эм майданчыкъла ишлеудю, алада битеу «Артекли» мероприятияланы кюз артында эм къыш кезиуледе бардырыргъа боллукъду,-дегенди Каспржак.